

УДК 338.43

Іртищева І.О.,
доктор економічних наук, професор,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Рогатіна Л.П.,
кандидат політичних наук,
Одеська національна академія харчових технологій

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ НА РИНКУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

FOREIGN TRADE COMPONENT OF THE DEVELOPMENT OF THE BLACK SEA REGION IN THE MARKET OF AGRARIAN PRODUCTS

АНОТАЦІЯ

В статті проаналізовано значення Причорноморського регіону у розвитку зовнішньоторговельних зв'язків України на ринку аграрної продукції. Охарактеризовано особливості експорту продуктів сільськогосподарського виробництва. Проаналізовано рейтинги регіонів України по сільськогосподарському виробництву та доведено провідну роль областей Причорноморського регіону.

Ключові слова: агропромислове виробництво, аграрна продукція, продовольча безпека, зовнішньоторговельні зв'язки.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализировано роль Причерноморского региона в развитии внешнеторговых связей Украины на рынке аграрной продукции. Охарактеризованы особенности экспорта продуктов сельскохозяйственного производства. Проанализированы рейтинги регионов Украины по сельскохозяйственному производству и доказано ведущую роль областей Причерноморского региона.

Ключевые слова: агропромышленное производство, аграрная продукция, продовольственная безопасность, внешнеторговые связи.

ANNOTATION

Article of the estimation of the role of the Black Sea region in the development of foreign trade relations of Ukraine in the market of agrarian products. The features of export of agricultural products are characterized. The ratings of Ukrainian regions for agricultural production are analyzed and the leading role of the regions of the Black Sea region has been shown.

Keywords: agro-industrial production, agrarian products, food safety, foreign trade relations.

Постановка проблеми. Вигідне географічне розташування та м'який клімат забезпечують значні переваги для подальшого розвитку агропромислового виробництва України, зокрема, що є надзвичайно важливим в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Розвиток сільськогосподарського виробництва України формує значний експортний потенціал. Накопичений теоретичний і практичний досвід, глибокі теоретичні дослідження таких видатних вчених як: І.О. Іртищевої [1], П.Т. Саблука, М.І. Стегней [3], Т.В. Стройко [2], М.Й. Маліка, Л.О. Мармуль, Н.С. Танклевської та ін. дають підстави стверджувати, що Причорноморський регіон може вважатися домінуючим у сільськогосподарському виробництві та забезпеченні продовольчої безпеки. В цьому контексті необхідно додатково проводити дослідження чинників, які активно впливають на поліпшення

економічного розвитку Причорномор'я, інтенсифікацію аграрного виробництва та харчової промисловості.

Ціль наукової праці полягає в аналізі потенціалу агропромислового виробництва Причорноморського регіону в контексті розвитку зовнішньоторговельних зв'язків та забезпечення продовольчої безпеки населення України та інших держав.

Виклад основного матеріалу. Агропромисловий комплекс України є одним із секторів економіки, що мають важливе бюджетоутворююче значення. Близько 20% зведеного бюджету України формується за рахунок АПК. Також значна частка експорту України належить агропромислової продукції.

Протягом останніх років в структурі українського експорту значну частку займають продукти сільськогосподарського виробництва. У 2016 р. зернові культури склали 16,7%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 10,9%, насіння і плоди олійних рослин – 4,2% від загального обсягу експорту. У 2016 р. зросли обсяги експорту окремих товарів: цукру білого – у 4,9 разів, насіння соняшнику – у 3,6 рази, м'яса свійської птиці – на 29,0%, олії соняшникової – на 22,5%, пшениці – на 21,4%,. Зменшилися поставки молока та молочних продуктів – на 14,8%, ячменю – на 13,3%, хлібобулочних борошняних кондитерських виробів – на 12,9% кукурудзи – на 11,6% [4].

Для забезпечення ефективної роботи сільгоспвиробників, використовуються імпортні машини та сировина. У 2016 р. відбулося збільшення імпорту окремих товарів для сільськогосподарського виробництва: комбайнів зернозбиральних – у 2,5 рази, тракторів – у 2,3 рази, автомобілів спеціального призначення – у 2,2 рази, нафти або нафтопродуктів сирих – у 2,1 рази, машин сільськогосподарських, садових або лісогосподарських для підготовки або оброблення ґрунту – на 86,2%, автотранспорту – на 85,5%, насіння соняшнику – на 83,6%, автомобілів легкових – на 75,8%, автомобілів вантажних – на 51,8%, вин виноград-

них – на 51,3%, риби свіжої, охолодженої або мороженої – на 37,8%, добрив мінеральних або хімічні з вмістом двох чи трьох поживних елементів – на 24,7%, кукурудзи – на 7,2% [4].

Як і в попередні роки, у 2016 році було позитивне сальдо зовнішньої торгівлі (див. рис. 1), що зумовлене перевищенням обсягів експорту над імпортом. За даними Державної служби статистики, у 2016 р. коефіцієнт покриття експортом імпорту у сфері надання послуг склав 1,85 (у 2014 р. – 1,81), а у сфері зовнішньоекономічної торгівлі товарами, у 2016 році коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,93 (у 2014 р. – 0,99), що зображено на рисунку 2.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, «За 2016 рік експорт української аграрної продукції до країн Європи збільшився майже на 1,6%, порівняно з 2015 роком, та становив \$4242,4 мільйона» [5]. До топ-5 країн-імпортерів наших продуктів сільськогосподарського виробництва з ЄС увійшли Іспанія, Польща, Нідерланди, Італія та Німеччина». Основними експортованими з

України до країн Європи продуктами стали: зернові злаки, олія, насіння олійних, плоди та горіхи. У країнах ЄС великий попит на український мед, м'ясо, кондитерські вироби та соки.

Таким чином, прийнятним для вітчизняних аграріїв та перспективним для розвитку українського експорту є вирощування соняшнику, пшениці, кукурудзи, ячменю, сої та ріпаку. Деяко гірша ситуація в галузі тваринництва, де незначні перспективи нарощування обсягів експорту, окрім галузі птахівництва, молочного скотарства та свинарства.

Крім європейських країн, український експорт сільськогосподарської продукції повинен орієнтуватися на задоволення продовольчих потреб азійських та африканських країн, в першу чергу це стосується експорту зерна та тваринницької продукції.

З метою забезпечення продовольчої безпеки, українському уряду необхідно вести політику стимулювання виробництва якісних продуктів харчування та продукції переробної промисловості, а не обмежуватися сировинною продукцією. Це дасть змогу задовольнити внутрішні та

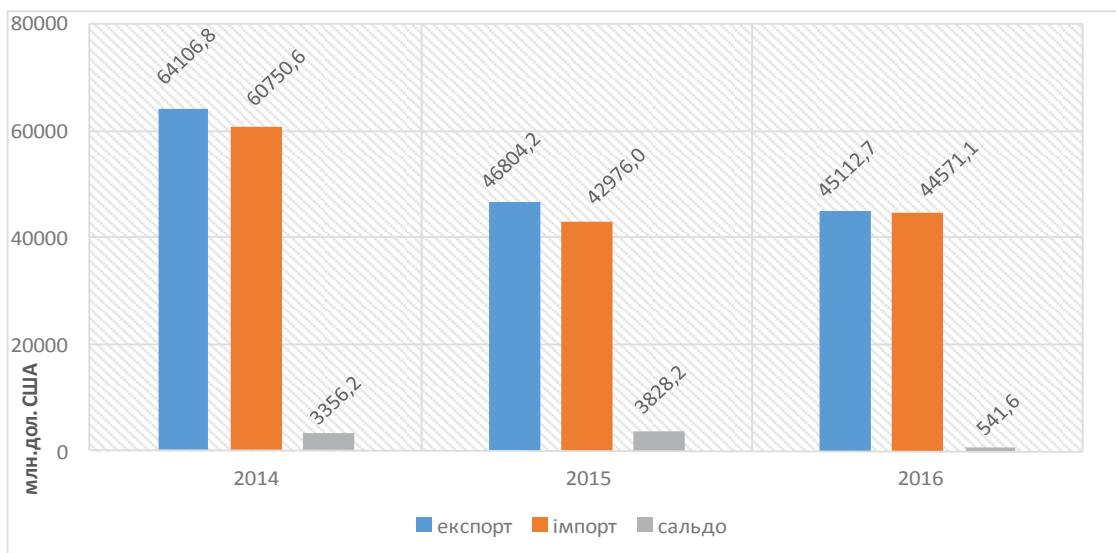

Рис. 1. Динаміка зведеного зовнішньоторговельного балансу України

Джерело: статистичний збірник «Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2016 р.»

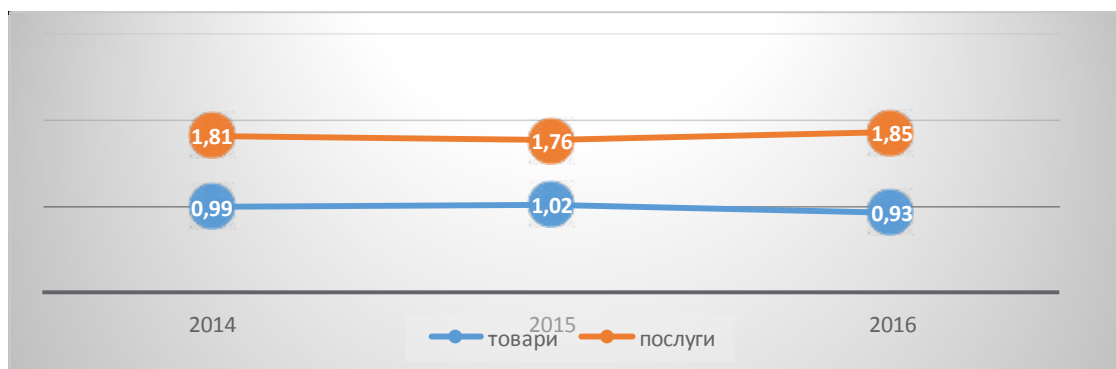

Рис. 2. Коефіцієнт покриття експортом імпорту

Джерело: статистичний збірник «Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2016 р.»

світові потреби у високотехнологічній продукції і покращити економічний розвиток держави, адже потенціал вітчизняного агропромислового виробництва дає можливість забезпечувати продовольчу безпеку населення України та інших держав.

Серед регіонів-лідерів агропромислового виробництва в Україні провідне місце займають області Причорноморського регіону. За даними Мінагрополітики за січень-липень 2017 року, до ТОП-9 регіонів із збільшенням обсягів виробництва продукції сільського господарства увійшли Херсонська, Миколаївська та Одеська області. На першому місці із приростом в +9,9% знаходиться Херсонська область. Миколаївська область посіла четверте місце із приростом обсягів виробництва продукції сільського господарства +3,3%. А Одеська область із приростом +3,0% займає шосте місце в ТОП-9 регіонів із збільшенням обсягів виробництва продукції сільського господарства (рис. 3).

Миколаївська та Херсонська області за січень-липень 2017 року увійшли до Топ-5 регіонів за обсягом виробництва продукції сільського господарства у розрахунку на 1 особу. А Одеська та Херсонська області увійшли до Топ-5 регіонів по питомій вазі у загальному обсязі виробництва продукції сільського господарства України (рис. 4).

Одеська область займає лідируючі позиції серед областей України із вирощування зернових, зернобобових культур, ріпаку та кользи; знаходиться на 4 місці по вирощуванні плодоягідних, на 8 місці по вирощуванні овочів у відкритому ґрунті та на 11 місці по вирощуванні картоплі.

Херсонська область посідає першу сходинку серед областей України по вирощуванні овочів у відкритому ґрунті, займає 3 місце по картоплі, 5-те місце по ріпаку та кользі, 6-те місце по зерновим та зернобобовим культурам і 10 місце по вирощуванню плодоягідних (табл. 1).

Миколаївська область займає трохи нижчі сходинки у рейтингах регіонів України з виробництва сільськогосподарських культур. 4-те місце із вирощування зернових, зернобобових культур, 14-те місце із вирощування ріпаку та кользи та картоплі, 16-те місце із вирощування овочів у відкритому ґрунті та 17-те місце по вирощуванню плодоягідних.

На картографічному зображенні регіонів України по виробництву сільськогосподарських культур видно, що Одеська та Херсонська області входять до Топ-5 по вирощуванню трьох видів культур, а Миколаївська входить до топ-5 регіонів України тільки з вирощування зернових та зернобобових.

В галузі тваринництва серед областей Причорноморського регіону до топ-5 за кількістю сільськогосподарських тварин потрапляє тільки Одеська область, котра посідає 1-ше місце за вирощуванням вівців та козлів (рис. 5, 6).

Для подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва важливу роль відіграють інвестиції в розвиток сільське господарство, які здатні вирішити низку першочергових завдань. Серед яких:

- загальнонаціональне економічне зростання;
- продовольча безпека;
- екологічна безпека;
- подолання рівня бідності;
- здоров'я та благополуччя населення тощо.

Рис. 3. Топ-9 регіонів України за збільшенням обсягів виробництва продукції сільського господарства [6]

Для вирішення цих завдань доцільно розглядати інвестиції в децентралізованому напрямку, тобто інвестиції в розвиток сільського господарства регіонів особливо придатних для ведення аграрного бізнесу та інвестиції в розвиток спеціалізованих сільськогосподарських підприємств. Адже переважна більшість сільськогосподарської продукції виробляється саме невеликими фермерськими господарствами, фінансування яких має більше значення, ніж фінансування Агро холдингів та монополістичних підприємств. Майже третину населення світу забезпечують продуктами харчування дрібні, при-

ватні або домашні господарства, котрі обмежені в доступі до великих ринків збуту та об'єктів інфраструктури. Стимулювання шляхом фінансової та правової підтримки таких сільгоспвиробників буде поштовхом для розвитку регіонів із сприятливими для сільськогосподарського виробництва природно-кліматичними умовами.

Висновки. Отже, економіка Причорноморського регіону вирізняється розвитком сільського господарства та харчовою промисловістю. Серед регіонів-лідерів агропромислового виробництва в Україні провідне місце займають області Причорноморського регіону, що

Рис. 4. Топ-5 регіонів за обсягом виробництва у розрахунку на 1 особу та по питомій вазі у загальному обсязі виробництва продукції сільського господарства України [6]

Таблиця 1
Рейтинг регіонів України по виробництву сільськогосподарських культур станом на 01.08.2017*

Регіон	Місце регіонів у виробництві сільськогосподарських культур				
	Зернові та зернобобові	Ріпак і кольза	картопля	Овочеві відкритого ґрунту	Плодоягідні
Вінницька	7	2	1	3	6
Волинська	21	8	18	24	18
Дніпропетровська	3	6	7	2	2
Донецька**	8	20	9	7	3
Житомирська	20	6	2	5	12
Закарпатська	24	24	22	12	9
Запорізька	2	5	8	9	8
Івано-Франківська	22	11	13	23	23
Київська	12	12	23	6	13
Кіровоградська	9	9	12	13	15
Луганська**	11	23	21	21	21
Львівська	18	4	4	10	16
Миколаївська	4	14	14	16	17
Одеська	1	1	11	8	4
Полтавська	10	21	15	11	1
Рівненська	19	17	6	17	5
Сумська	15	19	19	15	22
Тернопільська	17	7	10	18	24
Харківська	5	18	17	4	14
Херсонська	6	5	3	1	10
Хмельницька	13	3	5	19	11
Черкаська	14	13	20	14	19
Чернівецька	23	22	16	20	7
Чернігівська	16	10	24	22	20

*за даними Державної служби статистики України

** Дані по області можуть бути уточнені

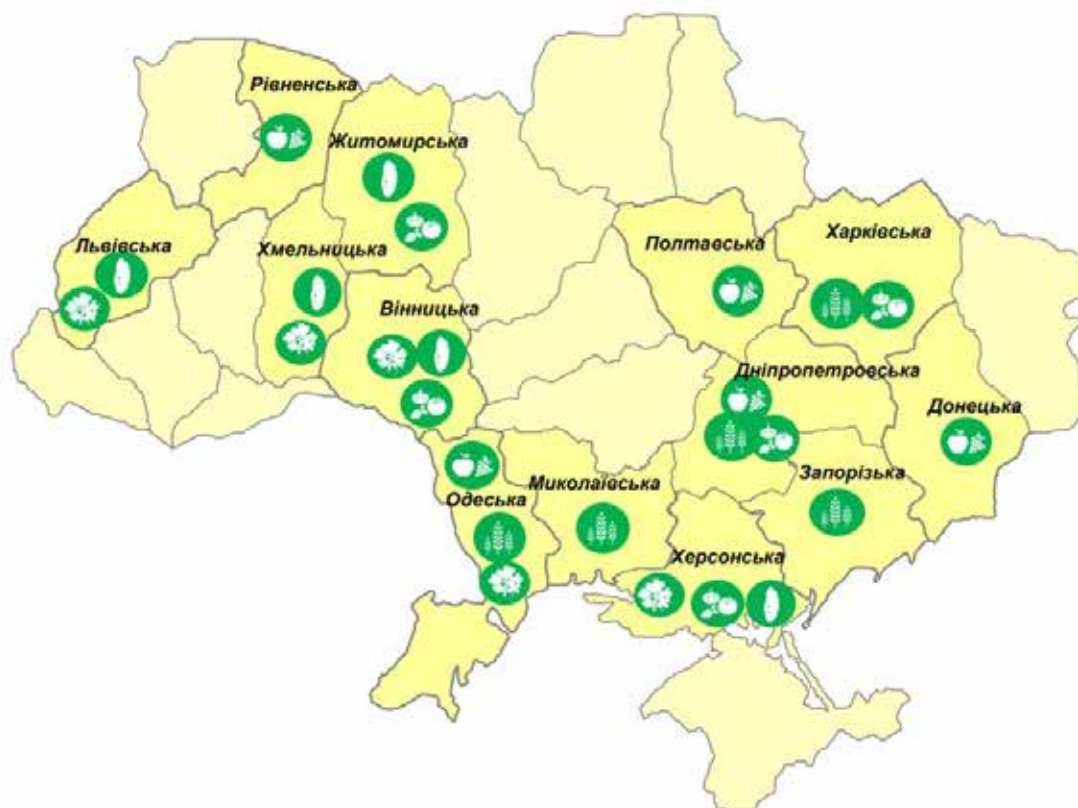

Рис. 5. Картографічне зображення регіонів України (топ-5) по виробництву сільськогосподарських культур, станом на 01.08.2017

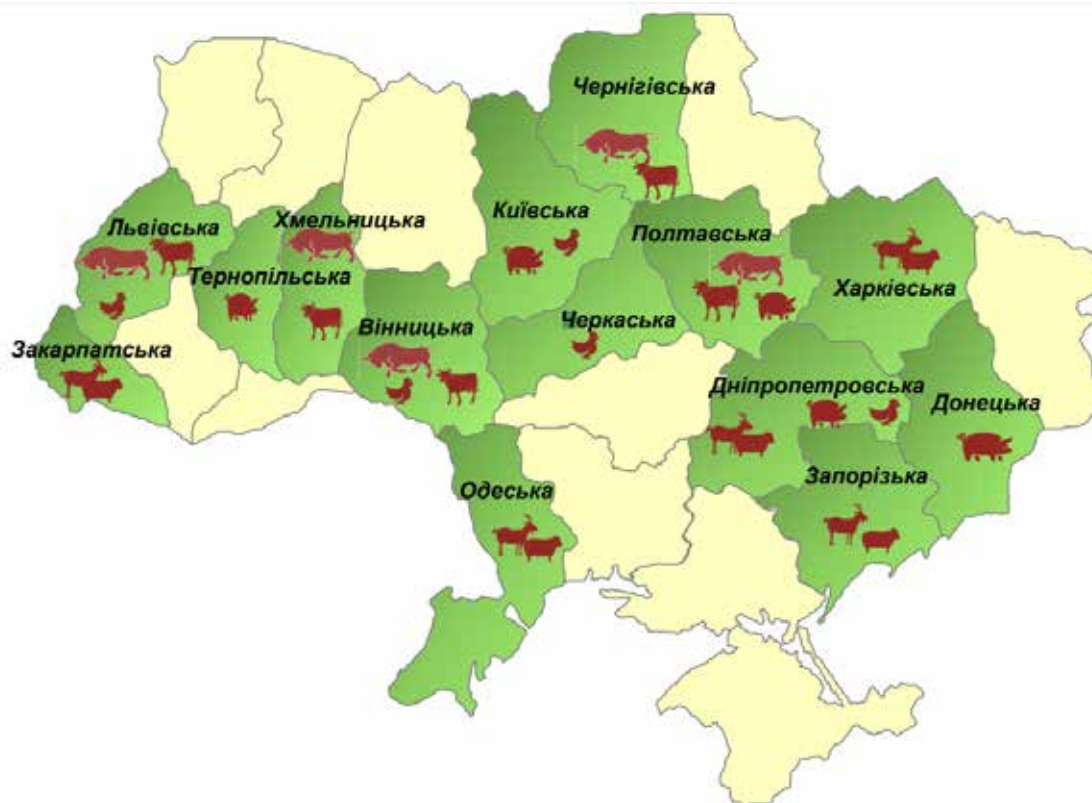

Рис. 6. Картографічне зображення регіонів України (топ-5) за кількістю сільськогосподарських тварин, станом на 01.08.2017 [6]

доводить важливу роль Причорноморського регіону у розвитку зовнішньоторговельних зав'язків України на ринку аграрної продукції. Державна підтримка та інвестиції у розвиток сільського господарства регіонів особливо придатних для ведення аграрного бізнесу можуть значно підвищити експортний потенціал України на аграрному ринку та посилити роль нашої держави в процесі формування глобальної концепції продовольчої безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іртищева І.О. Фінансово-кредитне забезпечення аграрного сектору: питання теорії і практики: монографія / І.О. Іртищева, М.І. Стегней – Дизайн та поліграфія, – Миколаїв, 2009. – 195 с.
2. Іртищева І.О. Державне регулювання розвитку інтеграційних систем в агропродовольчій сфері України в умовах глобалізації / І.О. Іртищева, Т.В. Стройко, М.І. Стегней // Науковий журнал «Актуальні проблеми економіки», №4 – 2013. м. Київ. С. 80-88
3. Стегней М.І. Розвиток агропродовольчого ринку як інструмент соціально-економічного піднесення українського села / М.І. Стегней // Вестник національного технічного університету «ХПИ», №13'2012, Харків. – С. 129-133
4. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2016 році». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/7156~1/AppData/Local/Temp/Rar\\$Dla1.699/Zb_ztutp2016pdf.pdf](file:///C:/Users/7156~1/AppData/Local/Temp/Rar$Dla1.699/Zb_ztutp2016pdf.pdf)
5. Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/node/23161>
6. Рейтинг регіонів по виробництву продукції сільськогосподарства. Сайт Мінагрополітики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/monitoring?nid=18796>